

A puszta jelenlét öröme

BESZÉLGETÉS LÁZÁR KATIVAL

– Több alkalommal beszélt korábban arról, hogy csapatjátékosnak tekinti magát. Ehhez képest jelenleg egyetlen társulatnak sem tagja. Nem hiányzik a csapathoz tartozás?

– Olyan jó csapatok találhatnak meg engem, én pedig őket, hogy ilyen értelemben nem hiányzik. Amikor Szolnokon Székely Gábornál, Kaposváron Babarczy Lászlónál voltam csapattag, egyúttal szektatagnak is éreztem magam. Ma már a csapathoz tartozást leszűkítem arra, amit éppen csinálók az adott kollégáimmal, és így lehetek jó csapatjátékos.

– Pályájának viszonylag sok állomása volt: a Huszonötödik Színháztól a Bárkáig, majd a szabadúzásáig. Mi húzódik meg a gyakori váltások, változtatások mögött? Talán az elégedetlenség és a kielégületlenség?

– Mindig az. Persze nem az anyagiakra gondolok, hanem arra, hogy nem sikerült magamat igazán megmutatni és kipróbálni. Szerettem volna rendezni és tanítani, amitől egy idő után elmenekültem, mert világossá vált számomra, hogy rendszeresen nem megy. Én inkább játékmester tudok lenni. Amikor Ascher Tamás a Főiskolán tanított, és Turgenyev-jeleneteket csinált tanítványaival, illetve megrendezte a *Mesél a bécsi erdőt*, én pedig bekéredzkedtem mint játékmester, az maga volt a gyönyörűség. Ez felel meg nekem, nem a rendszeres tanári tevékenység. Ha tanítok, frusztrált és sértett leszek, mert fáj, hogy nem értik a tanítványaim, amit szeretnék és kérek tőlük, inkább megúszni akarják. Vagyis mindazok fájnak, amiket magam is elkövettem pályám elején.

– Akkor a *Merlín* ezért nem jött be?

– Bejött az, hiszen sok jót csináltunk, és komoly sikereket értünk el. Az ottani növendékek fele a színészi pályán maradt – és nem is akármilyenek! –, sőt még rendeznek is. Köztük van Bozó Andi, Orosz Robi, Kalmár Tamás, Horváth Ákos, Szűcs Lajos, Cseke Katinka és Koleszár Bazil Péter, aki rendező lett.

– Nem is az eredményt tekintve értettem, hogy nem jött be, hanem lelkileg.

– Mint említettem, én nem ezt akartam csinálni hosszú távon. Azért nem beszélek szívesen arról az időszakról, mert nagy hibát követtem el emberileg, ugyanis fel akartam áldozni a szakmai lehetőségeket egy romló párkapcsolatért, miközben az már nem működött. De erre csak később jöttem rá, így hát fogtam magam, és elszerződtem az Új Színházba, Székely Gáborhoz. Ott találkoztam Novák Eszterrel, akinek ereje és szeretete, tehetsége rendkívül sokat jelentett számomra. Azon túl, hogy nagy sikerű, díjazott előadásaimat ren-

dezte, nagyon szeretett engem. Amikor dolgozom és keresek, hisztérikus vagyok. Nagyon kifárasztottam Esztert is, ő azonban megértett és túrt engem, és mindig jó instrukciókat adott. Imádom a bátorságát, hogy úgy nyúl az anyaghoz, amitől az életre kel.

– Székely Gábor másik tanítványával, Bagossy Lászlóval is volt alkalma dolgozni a Bárkában, mégpedig *Thomas Bernhard Ritter, Dene, Voss* című drámájában. Úgy tudom, ez a találkozás is nagyon fontos volt Önnek.

– Nagyon köszönöm, hogy Bagossyt említi, mert bár csupán egyetlen alkalommal dolgoztam vele – ráadásul a darab nagyon kevés előadást ért meg, mert bizonyos okokból le kellett venni műsorról –, mégis nagyon mély nyomot hagyott bennem. Azóta láttam néhány rendezését, *A filléres opera* és *Az arab éjszaka* az Örkény Színházban különösen revelatív volt számomra. Bernhardot is neki köszönhetem, mert a bemutató előtt adott egy könyvet, hogy olvassam el, s azt követően az író minden művét elolvastam.

– Kiemelkedik a korábbi „bárkás” szerepek közül *Puck a Szentivánéji álomból*.

– Nagyon jó volt Alföldivel dolgozni, akiről azóta az is kiderült, milyen kiváló, erős vezető egyéniség. Egyik legfontosabb mondanivalója az volt, hogy a fiatalok vállalják fel a szerelmet, a vágyat, az erotikát, mert az gyönyörű. És erről mindent tudott az én Puckom: a szabadságról, illetve a szabadság hiányáról.

– A jelenlegi csapatok között is a *Bárka Színház* a legfontosabb, ahol két előadásban látható. Az egyik *Esterházy Péter darabja*, a *Harminchárom* változat Haydn-koponyára, amelyben Haydn anyját személyesíti meg.

– Valósággal imádom a darabot! Amikor benn ülök, és hallgatom Esterházy szövegét és Haydn muzsikáját, akkor mindig eszembe jut, mennyire szerencsés vagyok, mert játszom, és közben erős impulzusokat kapok a zenén keresztül.

– A másik jelenleg is futó *Bárka*-előadás, *Háy János Nehéz* című darabja. Önt *Gabi* édesanyjaként láthatjuk a színpadon. Hogyan lehet megközelíteni és felépíteni egy olyan szerepet, amelyben kevés szóval van jelen, sokkal inkább a puszta jelenlétével, apró mozgásokkal, gesztusaival hat?

– Én nagyon szeretem a minél egyszerűbb jelenléteket filmen is, színpadon is. Nem bírom a felesleges locso-

gást, nem akarom mindenáron felhívni magamra a figyelmet. Hálás vagyok ezért a szerepért, bár valóban nagyon fárasztó, mert én fogadom a nézőket, és végig színen vagyok. De ezt azért sem bánom, mert az előadás első részében különleges „dialógus” alakul ki Mucsi Zoltánnal, aki folyamatosan beszél, én pedig hallgatom. Mindig új lehetőségeket fedezek fel a darabban, ami persze Kapán is múlik, aki játék közben folyamatosan keresgél, és ez engem megtalál, tudok rá reagálni. Valaki azt mondta, hogy mekkora alázat ez a szerep, én pedig mennyire áldozatos vagyok. Pedig ez nem áldozat. Ez boldogság. Egy gyönyörű lehetőség.

– Nem ez az első ilyen jellegű szerep, hiszen pályája során többször adódtak olyan

Schiller Kata felvételei

munkák, melyekben a szavaknál beszéde-
sebb volt a puszta jelenlét.

– Igen, tényleg megtalálnak ezek a szerepek, és hajlalom is van erre, amit többször kiélhettem a színpadon. Ilyen volt a *Marat halála* Kaposváron. Ács János rám akartam osztani a négy énekes szerep egyikét. Én azonban azt kértem tőle, hogy Lukáts Andor mellett ülhessek mint Simonne Évrard, Marat ápolója, cselédje és szeretője.

– Ha már Kaposvárt említi, az volt az a társulat, ahol legtovább, több mint egy évtizeden keresztül volt tag. Ön 1980-ban érkezett a színházhoz, miután vendégként eljátszotta Ruth szerepét *Harold Pinter Hazatérés című darabjában, amelyet Gothár Péter rendezett. Mit tapasztalt akkor Kaposváron a Nemzetiben eltöltött két évad után?*

– Visszavágytam vidékre, és régi álmom teljesült, amikor Kaposvárra kerültünk Jordán Tamással. Egy mániákus, az életét a színpadon és a klubban élő közösséget találtunk ott. Jó volt közójük tartozni. Bármit tettünk, ha próbáltunk vagy játszottunk, ha sakkoztunk, ha ittunk, vagy

ha csak beszélgettünk, minden pillanatban a színház lüktetett bennünk.

– *Kaposváron kezdett rendezni is. Mi inspirálta erre?*

– Babarczy nagyvonalúságának, kísérletezőkedvének és huncutságának köszönhetően próbálkoztunk meg a rendezéssel. Egy évadra megkaptuk a stúdiót is, ahol előadásokat hozhattunk létre. A *Bernar-*

da Alba házával díjat nyertünk a spanyolországi Sitgesben megrendezett Nemzetközi Lorca Fesztiválon. Itt, Pesten a *Karneválvégi éjszaka* kapott díjat, Gödöllőn pedig – ahol akkor még létezett a Kapusza Katalin által megálmodott csodálatos fesztivál – a *Petra von Kant*.

– *Hogyan talált rá az említett García Lorca-dramára, a Bernarda Alba házára, amelyet 1985-ben mutattak be először a kaposvári stúdióban?*

– Szolnokon Horváth Jenő rendezésében játszottam Martirio szerepét, amit a mi előadásunkban Nagy Mari játszott, remekül... De az egész úgy jutott eszembe, hogy egy alkalommal keserűen ültünk a büfében, ott voltak a kislányok is, itták a kávé és a bort, láthatóan nagy volt a fesző bennük. Váratlanul felötlött bennem, hogy jó lenne ezzel a csapattal megrendezni a *Bernardát*. Rögtön tudtam, hogy Pontia szeretnék lenni, mert folyamatosan nyüzsög, ő a cseléd, aki irányít. A címszerepet pedig Jordán játszotta. Aztán jött a *Karneválvégi éjszaka* és a *Petra von Kant keserű könnyei*. Ez utóbbi különösen fontos volt számomra.

– *Miért?*

– Amiatt, amiről szól; a tévedésekről, amikben élünk, miközben azt hisszük, mennyire igazunk van, és nekünk jár minden. Engem mindig az érdekelt, mire vetül fény, mi világosodik meg a szerepeim és a rendezéseim által.

– *Petra von Kant szerepe által mire vetült rá a fény?*

– Ő korunk sikeres nője, megjelennek munkái, sajtóban méltatják, neve ismertté válik. Elhiszi magáról, hogy boldog, és megy a nap felé. Karin azonban megkavarja őt, mert őszinte önmagához is, Petrához is, miközben Petra sosem volt az, sem önmagához, sem Karinhoz, sem az anyjához, sem a kislányához. Karin kíméletlen őszintesége úgy kikészíti Petrát, hogy az előadás végére kérdésessé válik, mer-e valaha annyi szenvedés után őszinte lenni. Nagyon nehéz ugyanis őszintén élni. Az ember akar, de nem tud, mert annyi mindent cipel magával jelen és múlt életeiből, és sajnos általában elbizonytalanodik.

– *Nem sokkal a Petra von Kant keserű könnyei előtt mutatták be a Kurácsi mama és gyermekeit Gothár Péter rendezésében, amelyben a címszerepet játszotta. A mai beszélgetésünkre készülve korábbi interjúkat is fellapoztam, de erről a szerepről alig találtam említést. Nem volt annyira fontos?*

– Jaj, dehogynem! Nagyon fáradt voltam, kicsi gyermekem volt, sűrű volt az évad, a szerep nehéz volt, mármint fizikailag, hiszen majdnem minden jelenetben a színpadon kellett lennem. Ráadásul a bemutatóra nem készültem el vele, csak a szeptemberi vígszínházi előadásra érett meg. Akkor láttam rá, milyen csodálatos az egész előadás, de utána már csak néhányszor játszottuk.

– Kifejtené, mit jelent az, hogy egy szereppel a bemutatóra nem készül el, de egy idő után megérik? Hogyan működik az a belső kontroll, amellyel ezt pontosan lehet mérni?

– Az evidencia. Birtokon belül lenni. Annak, aki nagyon igényes, vagy nem bízik eléggé önmagában, a beérés folyamata saját magának jelent korlátokat és gátakat, miközben annak, aki tudja magáról, hogy jó, amit csinál, ez egyáltalán nem jelent problémát. Én előbb mindent felépítetek, hogy jó nehéz legyen, és félnem kelljen. Valósággal rettegek a bemutatóktól, mert van bennem egy nagyon erős görcs, amit borzasztó nehéz leküzdenem. Adél [Jordán Adél] ilyen szempontból apja lánya, mert várja a bemutatókat, és imád játszani. Visszatérve a Kurázi mamára, szerencsére Gothárnál olyan sok mindenre kellett egyszerre figyelni – behúzzuk a kocsit, a halott fiamra ráöntik a meszet, máris énekelek, ég a tűz, kopszatom a tyúkot, kóbor kutya ugrál körülöttem, csúszik a lábam alatt a fehér granulátum, forog a hatalmas sorskerék stb. –, hogy nem volt időm magammal foglalkozni. A pesti vendégjátéokra azonban sikerült túllépnem a korlátokon és gátakon. Ott álltunk hárman az előadás kezdetén, két gyermek – Pogány Jutka és Dunai Karcsi – meg én, és éreztem, hogy nincs mitől tartanom. Minden birtokon belül volt. Az utolsó előadáson pedig már szeretettel néztem a partnereimet, azokat, akikre korábban dühöngtem, mert nem úgy játszottak, nem úgy adták a végszót, ahogy „elvártam” tőlük. Szóval, alaposan megszenvedtem a Kurázi. Szerencsére Gothár, aki nekem a csodálatos útbaigazítóm és segítóm, végtelenül türelmes volt.

– Vele több alkalommal dolgozott, nemcsak színpadon, filmben is. Mi az, amit Gothárnak köszönhet?

– Gothár a sorsomat meghatározó és irányító művész-személyiség. Nagyon sok lehetőséget adott, és rengeteget tanultam tőle. Nem szerette a gyöpös színjátszást, unta a szokványos megoldásokat, amiket a Főiskolán mi is kezdtünk elsajátítani. Nem állított be mindent aprólékosan, sokkal inkább a dolgok megszületését és újjászületését várta el tőlünk. És nagyon jó volt neki megfelelni.

– A nyolcvanas évek meghatározó szerepei közül semmiképpen sem hagyhatjuk ki a Médeiát, melyet a pécsi Anna Udvarban mutattak be. Ott is hosszas küzdelem volt, amíg birtokon belül került?

– Ott is nagyon megnehezítettem az életemet. A Médeia az utolsó előadáson lett meg. Addig versenyt futottam az idővel, hibáztattam mindenkit, aki körülöttem volt, testi-lelki fájdalmaim voltak, és rettenetesen sajnáltam magam. Az utolsó előadáson, amikor már tudtam, hogy nem játsszuk többet, valahogy minden a helyére került. A darab Médeia hatalmas üvöltésével kezdődik. Már az az üvöltés olyan volt, mintha elvesztettem volna mindent – de egyúttal a színészi gátjaimat is –, és onnantól kezdve nem volt probléma. Ha megvan a megfelelő állapot, akkor végig felszabadultan játszhatok. Nem kell oda még mondat sem, mert minden

megvan. Ezt sose tudom előre, újra és újra rá kell jönnöm.

– Különböző habitusú és gondolkodásmódú rendezőkkel dolgozott már Kaposváron és azóta is. Meghatározható-e, hogy milyen az a rendezői módszer és hozzáállás, amely színészi alkatához leginkább illeszkedik? Mit vár, illetve mit igényel egy rendezőtől? Szigort, aprólékos instrukciókat vagy éppen ellenkezőleg: arra van szüksége, hogy szabad kezet kapjon, és a rendező szinte észrevétlenül irányítsa?

– Mindkettő jó, ha érzem, hogy kincs van a kezében, és ha azt át tudja adni, akkor minden eszköz elfogadható.

– Ilyen volt Székely Gábor, akivel Szolnokon találkoztam először, ahol – Kaposvár és Kecskemét mellett – rendkívül jelentős színházi folyamatok zajlottak. Hogyan került a Szigligeti Színházhoz?

– Panaszkodtam Ivánka Csabának – aki az osztálytársam és barátom volt –, hogy boldogtalan vagyok Miskolcon. Megemlítette ezt Székelynek, aki látott engem az egyik előadásban, és leszerződtetett.

– Az első közös munkájuk az Athéni Timon volt, majd Füst Milán Boldogtalanok című darabja következett. Miért volt fontos a Székely Gáborral való közös munka?

– Székely rendezései korát megelőző, fantasztikus előadások. Az Athéni Timon szövegét ma is kívülről tudom. Büszke vagyok, hogy részt vehettem ebben a korszakalkotó előadásban.

– Több alkalommal is megfordult vendégként a Katonában. Nem merült fel egyik alkalommal sem, hogy oda szerződjön?

– Szóba sem került, hiszen vannak színésznők a korosztályomból. Ott van Olsavszky Éva és Máthé Erzszi az öregasszony-szerepekre, illetve Bodnár Erika, akivel egyidősek vagyunk.

– Szívesen vesz részt a színházi nyelvet másképpen megközelítő produkciókban, gondolok itt elsősorban a Bodó Viktor által rendezett Holt lelkekre vagy a Bérháztörténetekre a Szputnyikban. Bodóval már korábban is dolgozott együtt, miként Schilling Árpáddal is volt közös munkájuk. Mennyiben gazdagítják, illetve teszik frissebbé színészetét az említett és ezekhez hasonló törekvések?

– Abban, hogy a gyerekkoromat hozzák vissza, de azzal a tudással, amivel ma rendelkezem. Az ember – így a színész is – gyerek, aki játszani akar. A felnőtt azonban elfelejti a játékot, különösen akkor, ha sikeres színész, aki hozza a sablont, és rutinból old meg bizonyos feladatokat. Schillingnél is, Bodónál is úgy izgultam, mint amikor a Főiskolára felvételiztem, mert annyira imádtam fiatal tehetségüket, és nagyon megakartam nekik felelni. Ezek olyan találkozások, mint egy-egy kis szerelem. A Bérháztörténetek végén, amikor dobolt, nem tudtam levenni a szemem Bodóról, mert el voltam varázsolva tőle, attól, ahogy dolgozik, ahogy instrukciót ad, ahogy jelen van. Gyermekkoromban imádtam a szalmakazalban ugrálni, azt sem éreztem, hogy összecsíptek a bolhák, hiába hívtak haza a szüleim, amikor besötétedett, ez volt a legjobb dolog a világon. Ugyanezt éreztem a színpadon is, ha Schillinggel vagy Bodóval dolgozhattam, és hát Mohácsi János előadásában is megkaptam ugyanezt az élményt, a felszabadult játék örömet.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: MÉNESI GÁBOR